

2011. AUGUSZTUS 28. VASÁRNAP

JEREMIÁS PRÓFÉTA KÖNYVE 4,19–31

DR. PAP FERENC

A próféta kesergése

^{4,19}Ó, hogy gyötrődik egész bensőm, elszorul a szívem! Háborog a szívem, nem hallgathatok, mert lelkemben hallok már a kürtszót, a harci riadót! ^{4,20}Romlás romlást ér, elpusztul az egész ország. Hirtelen pusztulnak el sátraim, egy pillanat alatt sátorponyváim. ^{4,21}Meddig kell még hadijelvényt látnom és kürtszót hallanom? ^{4,22}Bizony, bolond az én népem, nem ismernek engem! Fiaim esztelenek, nem értelmesekek! Csak arra bölcsek, hogy rosszat tegyenek, de jót tenni nem tudnak! ^{4,23}Látom a földet: kietlen és pusztta, és az eget: nincs világossága! ^{4,24}Látom a hegyeket: megrendülnek, és a halmok mind inognak! ^{4,25}Látom, hogy nincs ember, és az ég minden madara elmenekült. ^{4,26}Látom, hogy a dúsan termő föld pusztává lett, és minden városa összeomlott az Úr tekintetétől, lángoló haragjától. ^{4,27}Mert ezt mondja az Úr: Sivár lesz az egész ország, bár véget nem vetek neki. ^{4,28}Ezért gyászol a föld, és elsötétedik ott fenn az ég, mert kimondtam, amit határoztam, nem bánom meg, és nem térek el tőle. ^{4,29}A lovasok és íjások kiáltozásától menekül az egész város. Bemennek a sűrű erdőbe, és felmászhatnak a sziklákra. Minden város elhagyott lesz, senki sem lakik bennük. ^{4,30}Hát te, pusztulásra ítélt, mit csinálsz? Bíborba öltözöl, aranyékszerekkel ékesíted magad, festékekkel készíted ki a szemedet? Hiába szépítgeted magad: szeretőd megvetettek, életedre törnek! ^{4,31}Míntha vajúdó asszony hangját hallanám, az először szülő nő sikoltását. Sion leánya kitarja kezét, zihálva kiáltja: Jaj nekem, összeroskadok a gyilkosok miatt!

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Szakaszunk által egészen mélyen és szokatlan kendőzetlenségében áll előttünk Jeremiás próféta belső érzésvilága, személyisége: a vergődő és kesergő próféta, aki könyvében E/1-ben beszél saját gondolatairól és lázas küszködéseiről. A Szentírásban és a prófétai irodalomban talán egyedül Jeremiást láthatjuk ennyire leplezetlenül, a maga pusztta emberségében. Ehhez hasonló – még ha lényegét és jelentőségét

tekintve teljesen eltérő is – Jézus Krisztus Gecsemáné-kertben való küzdelme, haláltusája, vérverejtékes imádsága.

Talán közhelyes lehet a megállapítás, hogy a *próféta is ember*, az ÚR elhívottja is hús-vér valóság, azonban rendkívüli fontossággal bír, hogy Isten közlünk valókat küld hozzánk a saját üzenetével, kortársaink közül, a mi korunkban, a mi összefüggéseinkben. Istenhez tartozásunk, keresztyénségünk egyik *félreismert csodája* ez, mert mindig valami *teljesen mást* szeretnénk, de „*sőt inkább nagyon közel van hozzád az ige, a szádban és a szívvedben van, teljesítsd hát azt!*” (5Móz 30,14) Az „átlagos” emberi vélekedést fogalmazza meg a példázatbeli, pokolban sínylődő gazdag: „*ha a halottak közül megy valaki bozójuk, akkor megtérnek. Abrahám ezt felelte: Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, az sem győzi meg őket, ha valaki feltámad a halottak közül.*” (Lk 16,30–31)

Éppen jelenvalósága, félreérthetetlen kortás-volta miatt annyira hathatós és sokszor elviselhetetlen Isten kézenfekvő, igaz üzenete; számos példát szolgáltat a Szentírás arra, hogy hogyan némították el és hallgattatták el a küldötteket, vagy vonták ki magukat a meghirdetett igazság alól. Azonban azt is meg kell jegyeznünk, hogy Jeremiás igehirdetését nem „hitelesítik” ezek az önvallomásos-kesergő szakaszok, ahogyan a könyv egésze nem Jeremiás belső világának és önvallomásainak gyűjteménye. Ez a tény is útmutatás lehet lelkipásztori szolgálatunkra és igehirdetésünkre nézve, amely nem attól lesz „hitelessé” és „igazzá”, hogy sűrűn vagy szüntelen saját élettörténetünket, gondolatainkat meséljük (*lám, a lelkipásztor is ember...*), ami sokszor a hallgatóságban visszatetszést vált ki, főleg akkor, ha esetlegesen a szavak és a mindennapi tettek

között eltérést fedeznek fel. Sokat beszélünk igehirdetésünk módszereiről és eszköztáráról, de ugyanilyen tanulságos lenne pl. felmérni és elemezni, hogy igehirdetéseink alkotóelemei és módszerei pontosan milyen hatást váltanak ki a hallgatókból.

A Jer 4,19–31 dramatikus költemény, amelyben a próféta öt képet/metaforát alkalmaz. Ezek mindenféle logikai összefüggés vagy kapcsolódás nélkül követik egymást, ami mutatja a lelkiállapotot, amelyben ezek a szavak megfogalmazódtak, másrészt ez a nyelvi-logikai felépítés szintén és mégis üzenethordozóvá lesz.

(1) Személyes gyötrődés és lélekszakadásszerű panasz a megszálló hadsereg közeledése miatt (4,19–22). A próféta kesereg amiatt, hogy népe nem hallgat rá. A pusztítás nagy, gyors és hatékony lesz. Szakaszunk címe vagy felirata lehetne a 4,20-ból vett fordulat: *romlás romlásra*. Még ebben a vészes pillanatban is megfogalmazódik a néppel való közösségvállalás: Jeremiás úgy próféta és órálló, hogy népe sorsában osztozik, mint Isten szolgálói minden időben. Még ha fájdalmas is a megállapítás, hogy népe már jót tenni sem képes.

(2) A teremtettség kifordulása önmagából (4,23–28). A pusztulás kozmikus méretű, feltűnő és a zaklatottság kifejeződése a makacsul visszatérő *látom* ige. A próféta látja, hogy minden kivetkőzött és kifordult önmagából, a jól megszokott, a teremtés *igen jó*, célszerű rendje is felfordult, létezése értelmetlenné vált, ahogyan Nagypénteken délben is sötét lett: az ember ítél Isten Fia felett. Jeremiás próféciájában is felsejlik a teremtési renddel való ellentét (vö. 1Móz 1): a föld kietlen és puszta lett, az égen nincs világosság, a hegyek-halmok inognak, nincs ember és az ég madarai is elmenekülnek, az addig dúsan termő föld nem termi többé gyümölcsét. Ahogyan korábban láttuk, Isten népével való pere kozmikus, itt is gyászol és együtt szenved a föld mindazzal, ami Isten népével történik. „*A természet velünk szokogja ... Elbújt a nap*” (RÉ 343); „*Kínjaidat ég s föld szánja, ... a nap sötétté változik, ... a föld reng és ingadozik*” (RÉ 339).

(3) Az eszeveszett menekülés képe (4,29). Az ellenséges sereg közeledtével kapcsolatos emberi magatartásformák kerülnek előtérbe Jeremiás énekében. Feltűnő, hogy az utolsó három versben megjelenő motívumok némelyike Jézus Krisztus végidős beszédeinek képei között is megjelennek (vö. Mt 24; Mk 13; Lk 21). A pánikszerű menekülés eredménye a városok elnéptelenedése lesz.

(4) A hasztalanul csábító prostituált hiábavaló cselekedete (4,30). A prostituált képe meglepő, de magatartása mégis beszédes és tanulságos. A fenyegető ellenség közeledése maradásra készíti a paráznát, felékesíti magát (bíbor ruha, arany ékszer, szemfesték), és elkezd őrjöngni a „szakmáját”: mivel nem menekül, ezért magához csábítja a túlélés érdekében az ellenséget. Azonban kemény az ítéletes szó üzenete: „*szeretőid megvetettek, életedre törnek*.” Pontosan a „partnerek” lesznek az érdekszövetséges gyilkosai, azaz akárhogy „feküdt le” – ahogyan mondani szokták – Isten népe a már korábban ecsetelt hintapolitika jegyében a korabeli nagyhatalmaknak, ez a kis nép csak bizonyos célokra és bizonyos keretek között volt hasznos. Hasztalan csábítása nevetségessé és tragikomikussá teszi a történelem színpadán.

(5) A gyilkosoknak kiszolgáltatott vajúdnő nő sikolya (4,31). A prostituált képét valami egészen más követi: a vajúdnő, szülő, kiszolgáltatott asszony képe, amely szánalmat kelt a hallgatóban és az olvasóban. Teljesen mindegy, hogy hűtlen, elvált, parázna Jeruzsálem, Júda, azaz az Isten népe: a kép a teljes kiszolgáltatottság és gyámoltalanság kifejeződése.

Textus: Jeremiás 4,19–22

Jeremiás elhívása érvényes marad mindvégig, ahogyan a miénk is. A próféta különösképpen arra rendeltetett, hogy Isten akaratát hirdesse. Isten egykor és ma is szolgálai által, a legkülönbözőbb módokon hirdetteti akaratát és hatalmát. Az elhívás és a szolgálat egész embert kíván. Jeremiás és mi sem követhetjük az egykori példát, nem lehet egyszerre „több vasat tartani a tűzbe”, nem lehet félszívvvel, féllélekkel, fél odaszánással Istennek szolgálni. „*Senki sem szolgálhat*

két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik és a másikat megveti: nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.” (Mt 6,24) Istennek tetszik, hogy *közülünk és közülünk* valót küldjön igéje követeként. A próféták, apostolok, lelkipásztorok, vallásnádók stb. saját emberségük teljességével hirdették nekünk az igét, ahogyan nekünk is így kell tennünk. Isten erre a szolgálatra is meghívott bennünket. Jeremiás példája megtanít bennünket arra, hogy *az ige szolgájának kötelessége Isten akaratának hirdetése*. Hogyan történik mindez?

1. Önmegtágadás által

Jeremiás többször gyötrődik szolgálata „eredménye” miatt, hiszen – ha végiggondoljuk egész életrajzát és a könyvében leírtakat – szinte egész élete és prófétai tulajdonképpen emberi mérce szerint sikertelen és eredménytelen volt, különösen a mi siker- és eredményorientált gondolkodású világunk értékítélete szerint. Isten igéje hatástalan akkor? A próféta alkalmatlan? Nem, Isten igéje elvégzi a maga dolgát a maga idejében, nem tér vissza üresen Istenhez (Ézs 55,10). Érdekes az is, hogy Isten e látszólagos „eredménytelenség” ellenére mégsem „váltja le” elhívott prófétáját. Jeremiás nem feltétlenül ért mindent, ahogyan mi sem. Kesereg, bánkodik, vallomást tesz, „kiborul” – szinte, mint Illés (1Kir 19) –, de mégsem adja vissza szolgálatát, küldetését. Miért? Mert háborgása mellett ott van benne az önmegtágadás, a lemondás szándéka, mivel tudja, hogy Isten egy nagyobb, nálánál és értelménél nagyobb küldetésbe állította, e küldetés által pedig Isten kell felmutatnia és képviselnie. Jeremiás is ember maradt, de Isten ügyét és igéjének kihatásait nem saját ízlése szerint ítélte meg.

2. A közvélekedés ellenére

Az elhívott, megbízott ember egyik legfontosabb kritériuma, mércéje és mértékegysége, hogy képes a közvélekedés ellen is szólni, ill. az ellen is szólania kell. Úgy tűnik, Jeremiás szinte egyedül marad a saját korában a saját mondanivalójával. Látunk előtte és utána is ilyen példákat. És éppen ez az őrálló feladata, hogy őrködjön, figyeljen és figyelmeztessen. Isten igéjének a hirdetője, hordozója nem lehet populista szónok – ez ugyan népszerű (egy ideig), de pontosan az lesz a vége, mint szórakoztatott közönségé. Jeremiás felelőssége az, hogy egyedül is, kizárólagosan hordozza Isten beszédét – még ha nem is úgy gondolkodik a többség. Ezért összeütközés a „jutalom”.

3. Leleplezés által

Jeremiás és a többi elhívott szolgálata az, hogy Isten igéje által leplezzen le mindent. Ez is nehéz szolgálat, de ne keverjük össze ezt a tisztséget semmilyen kibeszélő show-val vagy tényfeltáró bizottsággal, ugyanis végső értelemben az ige, a kétélű kard, a tűz ítélt meg, leplez le. A Szentlélekről is azt olvassuk, hogy „*amikor eljön, leleplezi a világ előtt, hogy mi a bűn, mi az igazság és mi az ítélet*” (Jn 16,8). Jeremiás is bolondnak, esztelennek, értelmetlennek, jót tenni nem tudónak nevezi népét, kortársait. Ahol Isten igéjét hűségesen hirdetik, lelepleződés folyik, de egyúttal Isten kegyelme öltözteti fel az engedelmest.